

Шармар Ольга Михайлівна,
доцент кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ПРО ДЕЯКІ ДИСКУСІЙНІ АСПЕКТИ ЗАКОНОПРОЄКТУ «ПРО ВНЕСЕННЯ ЗМІН ДО КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ ЩОДО ЗАХИСТУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ДЕРЖАВНОЇ»

Відповідно до ст. 10 Конституції України, державною мовою в Україні є українська мова. Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України. Застосування мов в Україні гарантується Конституцією України та визначається законом. Згідно з Рішенням Конституційного суду України від 14 грудня 1999 р. № 10-рп/99 про офіційне тлумачення ст. 10 Конституції України, положення частини першої ст. 10 Конституції України, за яким "державною мовою в Україні є українська мова", треба розуміти так, що українська мова як державна є обов'язковим засобом спілкування на всій території України при здійсненні повноважень органами державної влади та органами місцевого самоврядування (мова актів, роботи, діловодства, документації тощо), а також в інших публічних сферах суспільного життя, які визначаються законом (ч. 5 ст. 10 Конституції України).

Серед мовознавців є суперечка, чи дійсно існував латинський вислів «Чия мова — того й влада», проте в 2014 р. Україна зіштовхнулася із військовою агресією Російської Федерації, яка, зокрема, виправдовується захистом російської мови на території України, як у зазначеному вислові. Крім того, трапляються і випадки публічної наруги над українською мовою зі сторони громадян України, що є ще більш небезпечним явищем враховуючи можливість для таких громадян обіймати державні посади чи посади в органах місцевого самоврядування та розповсюджувати свій негативний вплив.

Кожен громадянин України є вільним у виборі мови або мов у приватному спілкуванні і даний проект Закону не спрямований на створення перепон для приватного мовного користування іншими мовами.

17 вересня 2021 р. ВРУ зареєструвала законопроект «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо захисту української мови як державної» реєстр. № 5670. Законопроектом пропонується доповнити Кримінальний кодекс України (далі - КК України) новою статтею 338¹, яка має встановити відповідальність за публічну наругу над українською мовою як державною.

З об'єктивної сторони злочин, передбачений ст. 338-1, полягає у публічній нарузі.

Суб'єкт злочину загальний.

З суб'єктивної сторони злочин характеризується прямим умислом.

Законопроектом пропонується за цей злочин передбачити покарання карається штрафом від однієї тисячі до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців або позбавленням волі на строк до трьох років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до двох років.

Проаналізувавши цей проєкт, вважаю, що не можна погодитися з такою криміналізацією враховуючи наступні зауваження:

1. Законопроект оперує оціночним поняттям «публічна наруга над українською мовою», не розкриваючи при цьому його змісту. Однак за відсутності однозначного розуміння цього формулювання у процесі її застосування можливе суб'єктивне тлумачення, яке призведе до слідчих та судових помилок.

Поняття «наруга» може застосовуватися лише щодо живих істот (людей, тварин, птахів тощо) та об'єктів матеріального світу (наприклад, наруга над державними символами). Що ж стосується державної або іншої мови, то саме по собі негативне ставлення до неї не може розцінюватися як наруга. Якщо дії, в яких проявляється таке ставлення, вчинюються окремими особами при здійсненні повноважень в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, а також під час роботи на підприємствах, установах, організаціях, де вимагається дотримання відповідної «мовної етики», то ці дії є нічим іншим, як дисциплінарним проступком.

2. Дії осіб, які демонструють зневажливе ставлення до української мови або мов національних меншин за умови порушення громадського порядку їх необхідно кваліфікувати як дрібне хуліганство (ст. 173 Кодексу України про адміністративні правопорушення) або як кримінально каране хуліганство, передбачене ст. 296 КК України (грубе порушення громадського порядку з мотивів явної неповаги до суспільства, що супроводжується особливою зухвалістю чи винятковим цинізмом). А у випадках, коли негативне чи зневажливе ставлення до певної мови має ознаки приниження національної гідності її носіїв, відповідні дії мають кваліфікуватись за ст. 161 КК.

У зв'язку з цим вважаю, що чинне законодавство уже містить правові норми, достатні для притягнення до дисциплінарної,

адміністративної, а у певних випадках і до кримінальної відповідальності тих осіб, які допускають публічні прояви зневаги до державної мови чи мови національних меншин.

Таким чином, потреби у закріпленні в КК України такого кримінального правопорушення немає.

Шкураренко Олена Володимирівна,
завідувач кафедри історії держави та права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ПРИНЦИПИ ТА ПОЛОЖЕННЯ ГУМАНІСТИЧНОЇ ТРАДИЦІЇ В ПРАВІ

Гуманізм (*humanus* – людський, людяний з лат.) у праві – це одна з найсуттєвіших органічно властивих праву якостей, завдяки інтерпретації якої право у філософському та соціологічному розумінні характеризується як загальна міра свободи, рівності і справедливості у суспільстві, яка повинна визначати зміст кожної правової норми. Саме такі соціальні цінності як рівність, свобода, справедливість становлять сутність гуманізму права – систему поведінкових стандартів, за якими члени суспільства мають діяти у відповідних ситуаціях, щоб їх інтереси узгоджувалися у відповідності до інтересів та потреб інших людей та держави [1, с. 579].

Як система поглядів, гуманізм сформувався в епоху Відродження, і з періодом розвитку цього поняття пов'язані не лише ліберальні а й соціалістичні погляди щодо суспільства цілому. В сучасному світі гуманізм проявляється у гуманітарній політиці держави, яка послідовно виявляється у здійсненні заходів, спрямованих на підтримку й інтенсифікацію гуманітарного розвитку суспільства згідно загальнонаціональних цінностей та визначених пріоритетів. Її сутністю є створення умов для виявлення, розвитку та формування творчого потенціалу особи та суспільства в цілому.

Сучасне гуманістичне розуміння прав людини спирається на зміст Загальної декларації прав людини від 10 грудня 1948 року. Провідною гуманістичною думкою цього документа є позиція про те, що всі люди мають рівні права та свободи з народження. Саме з принципу гуманізму як основоположного, виокремлюється принцип рівності, як засіб втілення і забезпечення людиноцентризму.

Згідно гуманістичної теорії, права людини – це не лише певна цінність, а й ефективний інструмент протистояння різним видам тиску і насильства, що дозволяє встановити баланс, рівновагу у відносинах.